

Foto: François Van Bauwel

Staartmees (*Aegithalus caudatus*)

Meer staart dan mees...

13.5-14.5 cm. Weegt slechts 8,2 g (minder dus dan een Winterkoninkje 9,5 g maar toch nog wat meer dan een Goudhaantje 5,6 g). Geen echte mees (zit in een aparte familie).

Zeer klein lichaam met zeer lange smalle staart die goed is voor ruim de helft van de lichaamslengte, een pingpongballetje op een stokje. Dit levert kleurrijke dialectnamen op: Langstaartje, doodshoofdje, ossekopke, ossebulleke, pannestrijker, pijltje. Kort driehoekig snaveltje. Zwarte zijkruintreep. Bovendelen roze en zwart, onderdelen wit en witroze. De noordelijke vorm heeft een volledig witte kop.

Groepsgeest

Gedrag rusteloos en acrobatisch, meestal in losse groepjes. Plots komt een winterse boom als het ware tot leven met acrobatische die de kleinste twijgen verkennen. Het vertrek van een exemplaar is het startschot voor de rest om ook een voor een te vertrekken. Zo lijkt het wel alsof ze door een onzichtbare elasticiteit met elkaar verbonden zijn. Ze zijn gehuld in een cocon van fijne geluidjes. In zo'n groepje houden ze voortdurend contact met elkaar door middel van hun roepjes: een laag 'tup' maar vooral een dalende reeks trillers 'tsirrrp-tsirrrp-tsirrrp' of ook een hoog 'tzie-tzie-tzie'. Die roep kan wat verschillen per individu en per familie. In de winter soms in gemengde groepen met andere (echte) mezen. Zelfs een verdwaalde Boomklever of Kleine Bonte Specht kunnen dan met zo'n groepjes optrekken.

De zang klinkt zacht en is een aaneenrijging van roepjes; kan wat knetterend klinken (spek in de pan). Zowel mannetje als vrouwtje zingen. Meestal zingen ze bij conflict met een soortgenoot. Ze richten hierbij de kruinveren op en maken horizontale bewegingen met het lichaam.

Net als de andere heel kleine vogels bij ons (Goudhaantje, Winterkoninkje) zijn ze erg gevoelig voor koud winterweer. Om zo'n koude winter nacht door te komen kunnen ze wel eens met een groepje samenklitten, lijfjes tegen elkaar en de staartjes uitstekend als bij een ragebol. Mogelijk is heel hun groepsleven net daarop afgestemd.

Zelfs hun broedgedrag kent sociale trekjes. Er is sprake van een soort groepsterritorium waarbinnen dan de gebiedjes van de verschillende koppeltjes van die groep vallen. Het gebeurt wel vaker dat een koppeltje hulp krijgt bij het voederen van de jongen. Het gaat dan meestal om 'nonkels en tantes' waarvan het broedsel mislukt is. Men heeft weet van tot wel acht van die helpers bij één nest. Dit alles verhoogt uiteraard het uitvliessucces bij dat nest.

De band tussen het koppel in kwestie en de assiterende familieleden blijft ook na het broedseizoen bewaard. Je mag er dus van uit gaan dat een groepje Staartmezen in de winter bestaat uit een of meer uitgebreide families.

Kunstige nestjes

Staartmezen zitten niet in de familie van echte mezen zoals de Koolmees. Zo broeden ze bv niet in hollen. Het prachtig gevlochten nestje hangt in een wig tussen takken of midden in een dichte doornstruik. Het is bol en ovaal van vorm en heeft een zijingang. Het is aan de buitenzijde bedekt met korstmoss en daardoor perfect gecamoufleerd (tot 4000 schilfertjes korstmoss op één nest!). Verder bevat het wol, mos, veertjes e.d. Het bouwen kan wel tot drie weken vergen.

Waar, wanneer en hoeveel?

Men treft de soort aan in parklandschappen, villatuinen, conifeerenaanplantingen. Ook in moerasbosjes en meidoornhagen. Rijke ondergroei is belangrijk. Zo maken ze nogal eens een nest in een conifeer, bamboe of klimop. Het zijn standvogels die buiten het broedseizoen in groepjes over kortere afstand rondzwerven. Vrij talrijke broedvogel (85% van de hokken). Aantallen de laatste 20 jaar flink gestegen. De territoria kunnen tot 20 hectare groot zijn.

In de winter blijven ze zoeken naar insecten maar we zien ze ook af en toe aan de vetbollen. Pindacake en pindanoten vallen eveneens in de smaak.

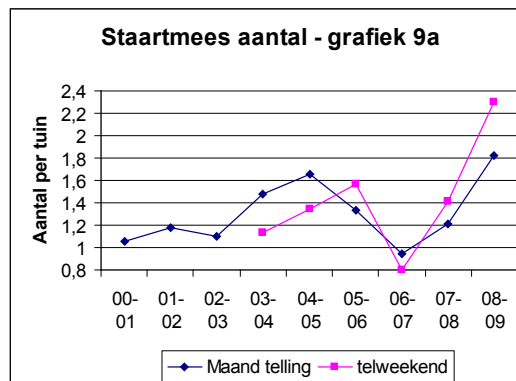
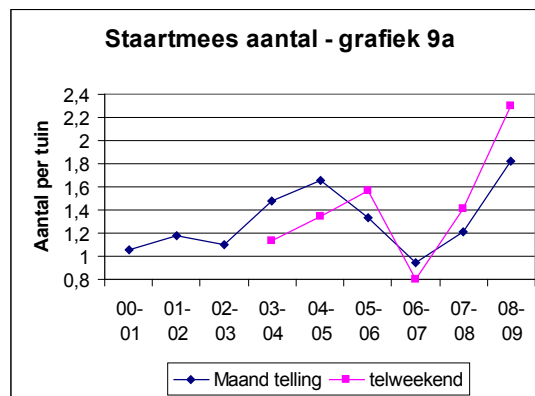
Bij het laatste telweekend van Vogels voeren en beloeren scoorden ze bijzonder goed (zie grafieken). De zware dip van de winter 2006-2007 is helemaal vergeten.

Afwachten maar wat het volgende telweekend van 6 en 7 februari 2010 zal brengen.

Bron: cursustekst 'Vogelzang rond huis en tuin'.

Auteur: Koen Leysen, educatieve medewerker Natuurpunt Educatie.

Meer info: www.natuureducatie.be

Aantallen en frequentie van Staartmezen in de Vlaamse tuinen.

Bron: jaarverslag Voeren en beloeren.